

UNIVERSITY OF OSTRAVA
FACULTY OF ARTS
DEPARTMENT OF ENGLISH AND AMERICAN STUDIES

Reální 5, 701 03 Ostrava 1, Czech Republic
tel. ++420-59 709 ext.1895, 1891

Stanislav J. Kavka, MA., PhD., PhD., CSc.
Professor in Linguistics & the English Language

++420 739 259 164
<stanislav.kavka@tiscali.cz>
ul. Fučíkova 349
73921 Paskov, CR

Posudek na habilitační práci
**COHERENCE IN POLITICAL SPEECHES:
INTERPRETING IDEATIONAL, INTERPERSONAL, AND TEXTUAL MEANINGS
IN OPENING ADDRESSES.**

Olga Dontcheva-Navrátilová

S velkým zájmem jsem si přečetl habilitační práci paní Dr. Olgy Dontchevy-Navrátilové. Musím též poznamenat, že to nebyla „bedside-reading“. Času stráveného nelituji; jsem rád, že v mnohém jsem se také poučil. Přístupme však nyní k stručnému popisu technické a jazykové stránky, posléze stránky obsahové.

Práce má všechny náležitosti, je uspořádána přehledně, s neobvyklou pečlivostí i v detailech. Příloha obsahuje přepis projevů, které byly předmětem analýzy, takže čtenář má snadný přístup ke znění celých textů bez hledání na internetu. Oceňuji rovněž soupis literatury obsahující zhruba 250 položek; poslouží dalším badatelům, kteří určitě budou rádi pokračovat ve šlépějích paní Dontchevy. V její vlastní prospěch, alespoň podle mého mínění, mluví ten fakt, že v množství pramenů (dovedených do současnosti) nezapomíná na autory domácí a autory starší. (Všiml jsem již mnohokrát, že zejména mladým doktorandům chybí úcta k těm, kdo dnes rozpracovávané myšlenky vyslovili kdysi jako první!) A jak patrně v práci samé, díla zde uvedená zjevně poctivě prostudovala.

Přesto mám tři (jen tři!) malé připomínky. (1) Autorka až příliš úzkostlivě uvádí zdroje citací a parafrází (s trochou nadsázky snad za každým slovem), takže z pohledu čtenáře je text narušován. Jako příklad uvedu odstavec na s. 74 (8.-6.ř.od konce): “...*they are an instance of...*”. Chápu však, že takový postup je vyžadován. (2) Pokud se jedná o autorčin jazykový projev, je pochopitelně vytříbený, ve stylu akademické angličtiny; nicméně, opět z hlediska čtenáře, příliš dlouhá souvětí nejsou “reader-friendly“. Příkladem může být poslední odst. na s.8 uprostřed začínající slovy “*Drawing on the assumption that...*“ a končící asi po 6 řádcích “...*in which the interaction takes place.*“ A konečně (3): Jako čtenář mám někdy pocit, že jsem o problému už četl na předchozích stránkách, tedy že se autorka jakoby opakuje. Např. pojednání o reiteration and collocation, s. 61, nebo informace v kap. 4 upomínající již řečené v kap. 3. Zřejmě je to ale její záměr, chce pojednání rozšířit, uvést do dalších souvislostí.

Pro své pojednání na stránkách této habilitační práce si autorka zvolila analýzu koherence v žánru diplomatických úvodních projevů tří nejvyšších představitelů UNESCO, kteří ve funkci po sobě následovali. Prostudovala celkem 30 textů, což je počet naprosto

dostatečný k prokázání statistické věrohodnosti závěrů. (Osobně mi nikterak nevnadí, že se jedná o texty psané, byť jak známo jsou určeny pro proslovy.) Dlužno však připomenout, že nikterak nejde o přístup diachronní ve smyslu vývoje stylu rétoriky.

Netřeba popisovat obsah jednotlivých kapitol práce; sama autorka se jistě zmíní o obsahové struktuře své studie v rámci rozpravy. Dovolím si jen několik hodnotících poznámek, v naprostém souhlasu s autorkou, že (také parafrázuji:) interpretace významů je ovlivněna dovednostmi a znalostmi účastníků, jejich přístupy, názory a také širokým kontextem (čímž musíme myslet, jsem přesvědčen, verbal + situational context). Její analýza diskurzní koherence bere v úvahu 4 typy kontextu, tj. lingvistický, kognitivní, sociální a socio-kulturní.

Osobně oceňuji autorčin funkční přístup, kdy text je pojímán jako autonomní celek, realizovaný jistou množinou lexiko-gramatických výběrů, které slouží specifickým komunikativním záměrům. Tento funkční přístup se projevuje ve všech dalších úvahách, přes všechny terminologické rozdílnosti, které autorka umí pojednat. Jak jsem již naznačil výše, je obeznámena s názory celé velké řady lingvistů, vyzná se ve spleti jejich názorů, a i když čtenář bude muset studovat příslušné pasáže pomalu, totiž pozorně, nakonec nebude svého úsilí litovat. Dle mého mínění jsou zdařilá pojednání o vztazích propoziční koherence v „ideational“¹ rovině k interakční koherenci na interpersonální rovině, a hlavně, spíše generálně, autorčino přesvědčení o dynamičnosti vývoje názorů na koherenci jako pojmu je mi milé. Stejně tak si cením jejího názoru, či vnímání koherence jako „scalar notion“. Pokud jde o snahu poskytnout čtenáři nějakou konečnou a jednoznačnou definici koherence, obávám se, že je to snaha téměř marná. Jestliže připustíme, že se jedná o produkt „textual connectivity and cohesion“, zůstaneme u „klasického“ deskriptivního pojetí, to na jedné straně, a na druhé, musíme uvažovat o vztazích mezi koherencí a kohezí. Na tomto místě jsem zřejmě nečetl dost pozorně, mám-li dojem, že autorka se kloní spíše k faktu jejich nezávislosti. (??, viz. také s. 60: „...the use of cohesive devices provides no guarantee of discourse coherence“.) Nicméně, znovu zdůrazňuji tu skutečnost, že v celé studii chápe koherenci v širokém smyslu toho pojmu², zkoumajíc ji v rovinách „ideational, interpersonal, textual“. Jakoby na okraj se zmiňuje o tzv. „disturbed coherence“ (par.2.2.4); já osobně bych se jí zabýval specificky. Podstatnou část studie tedy věnuje analýze postupně na jednotlivých plánech (rovinách), aby nakonec správně provedla souhrnnou analýzu souhry aspektů koherence (s. 62-63). K ní přidává analýzu kontextu, vytvářejíc svůj vlastní model kontextové analýzy žánru (s. 65). A specifickému žánru úvodních politických projevů věnuje celou další kapitolu; již zmíněný model nabývá konkrétní podoby, zahrnující zvláštnosti onoho žánru (s. 79).

S obsahem předchozí kapitoly souvisí nejdelší část práce, totiž aplikace na konkrétní ukázky textů. Popis s ukázkami oslovení a úvodních odstavců je detailní, srozumitelný, a mluví ve prospěch lingvistické erudice autorky. Stejně pozitivní hodnocení rád podávám o dalších podkapitolách, tedy Argumentative structure (4.2.2) a Evaluation and closure (4.2.3). Je vhodné, že autorka přidává i popis objektivních názorů na politickou situaci té které doby, ač to není úkol této studie; čtenář to jistě ocení. Jenom bych rád věděl, proč užití vokativu je u jednoho řečníka sporadické zatímco u druhého systematické, když jde vlastně o záležitost konvence (viz. s. 109).

Na konkrétních ukázkách autorka zkoumá, či ilustruje, úlohu reference, pokud jde o sociální role a vztahy interpersonální a institucionální, a souhrn koherentních aspektů, tj. významů. Jednotícím momentem je jí rozlišení a pak souhra dimenzí, konkrétně: space, time, modality (s. 115). Ano, koherence také úzce souvisí s persuasion. Tu je třeba popsat identitu mluvčího, z hlediska institucionálního, profesního a personálního. I o této problematice se

¹ Nejen v tomto případě je mi těžké najít odpovídající termín v češtině.

² tj. jako „subjective perception of meaningfulness and purposefulness of discourse“ (s. 53).

dočítáme, dostatečně podrobně a hlavně v komplexním pohledu. Jako tradičního lingvistu mě pochopitelně zaujaly autorčiny sémantické úvahy nad zájmeny *I, you, they*, i v kombinaci se slovesy *wish, hope believe* apod. Mnohé z této oblasti je známo; je ovšem milé vidět ony někdy jemné nuance v kontextu analýzy textové a popsat je příslušnými termíny této oblasti. Např. *they* je dvojnásobné, zvláště když dáváme do binární opozice *them* a *us*, nemá tedy jen negativní konotace, ale pozitivní, když se pohybujeme pouze na ose časové a prostorové (s. 142); nižší frekvence užití *they / those* odráží „lower ideological tension“ (s. 123); velmi zajímavý je postřeh, že rozdíl mezi subjektivním a objektivním pádem (agens : patiens) je odrazem ‘power relations’ (s. 120); o ‘speaker authority’ svědčí také užití *must* ve spojení inkluzivním *we*; atd., atd. K některým konstatováním bych mohl mít otázky, ze strany autorky jistě snadno zodpověditelné, např.: Proč se domnívá, že *he* a *one* patří do formálního diskurzu, zatímco *you* a *they* do neformálního. Z čeho lze soudit, že *his* indikuje “positive evaluation and proximity to the ideological values of the speaker” (s. 124). Atd. Myslím si, že v rozpravě najdeme další „drobná“ témata hodná pozornosti i z praktického hlediska.

Ačkoliv bych rád doporučil knižní vydání ve zkrácené verzi a především sepsané ve stylu populárně vědeckém než v přísně vědeckém, vím, že to je jen mé přání. Ale určitě si dovedu představit, že některá témata by se dala zpracovat jako součásti vysokoškolské učebnice. Práce paní Olgy Dontchevy-Navrátilové si to opravdu zaslouží. Jinými slovy, výsledky jejího bádání by měly sloužit studentům a doktorandům, nejen několika úzce zaměřeným lingvistům, kterým se její habilitační práce dostala či dostane do ruky.

Habilitační práce s titulem *Coherence in political speeches: Interpreting ideational, interpersonal and textual meanings in opening addresses* z pera Dr. Olgy Dontchevy-Navrátilové splňuje požadavky standardně kladené na úroveň habilitačních prací v daném oboru.

V Paskově 13. května 2012.

